

YENİ DÜNYA DÜZENİ VE HABİTAT-II

Habitat; BM Yerleşme Merkezi'nin adıdır. Bu merkez **HABİTAT-II Konferansının düzenlenmesine** karar vermiştir. Birinci Habitat Konferansı ise, bundan 20 yıl önce, **1976'da yapılmıştı.**

Habitat II Konferansı'nın ev sahipliğine Türkiye aday olmuş ve **BM Konferansı**. İstanbul'da yapılmasını kabul etmiştir. Türkiye son yıllarda insan yerleşmeleri alanında çok ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu anlamda Konferans 'm İstanbul'da yapılması ise ilginç bir rastlantı oluşturuyor.

Konuya Habitat I Konferansı ile başlamak istiyorum. **1976'da** gerçekleştirilen **Habitat-I Konferansında** öne çıkan görüşler o günkü dünya **konjektöründe** egemen olan ekonomik, sosyal ve siyasal yaklaşımlarla bir paralellik^ bir uyum **gösteriyordu**. Neydi bu yaklaşımlar? Birinci olarak, **insan**, yerleşmeleri konusunda devletlere **görevler veriliyordu**, sorumluluklar **yükleniyordu**. Sosyalist sistemin güçlü **bir** konumda olduğu ve **sosyal** devlet, ya da refah devleti **politikalarının** egemen olduğu koşullarda, devletlerin **görev** ve sorumluluklarının **altı** çiziliyordu. İkinci olarak, insan yerleşmeleri sorunları ile **ilgili** olarak gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere yardımcı **olmalarının**, kaynak aktarmalarının-bir zorunluluk olduğu belirtiliyordu, **Üçüncü** olarak ise **barınma**, konut ihtiyaçları insan hakları kapsamında ele alınıyordu... Ancak 1976 yılı, 1974 Petrol **Krizi'nden** iki yıl sonraya **rastlıyordu** ve **Keynesçi** politikalar he-

nüz terk edilmemişti. Oysa, **Konferans'm** gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra dünyada ortaya çıkan kriz hızla büyümüş ve bütün dengeler alt üst olmuştur.. Bu koşullarda **Habitat I'de** öne çıkarılan ilkelerin hiçbirisi yaşama geçirilememiştir.'

Aradan geçen 20 yılda, ikinci Dünya **Savaşından** sonra kapitalist sistemde uygulanan **Keynesçi** politikalar terk edilmiştir., 1989'dan sonra sosyalist sistem ve 1991'de de **Sovyetler Birliği** dağılmıştır. Bu süreçte yeni gelişmeler, ortaya çıkmıştır. Bunları iki kavram çerçevesinde açıklamak mümkündür, Birincisi, Amerika'nın eski başkanı George **Bush'un** ortaya attığı "yeni dünya düzeni"dir. ikincisi ise, yeni dünya düzeninin altyapısını oluşturan "globalizm"dir. 1991'den günümüze hepimiz bu iki kavram çerçevesinde düşünmeye,, çözümler aramaya zorlanıyoruz.

Gelişmeleri derinlemesine incelediğimizde, bunların **hiçde reddedilemez**, kaçınılmaz olmadığını görüyoruz. İngiltere'de **Thatcher-"ABD'de** Reagan **ile** başlayan ve bütün dünyaya hızla yayılan neo-liberal uygulamalar insanlığı mutluluğa götürecek bir gelişme ortaya koyamamıştır, zaten koyamazdı da.,

Bütün dünyada çalışan kesimler çok daha büyük zorluklara, itilmişlerdir. Bu süreçte merkez ülkelerinde bu kesimler için yaşam standartları düşmüş, işsizlik artmış, örgütlülük düzeyi gerilemiştir. **Gelişmelerin** çevre ülkelerindeki tahribatı ise çok daha yoğun olarak kendisini göstermiştir.

Almanya'nın Bonn kentinde, 9 Mayıs, 1996'da, Yeni Dünya Düzeni ve Habitat-II konusunda düzenlenen bir toplantıya TMMOB adına katılan 'Mehmet Yüksel BARKURT'un yapacağı konuşmasının bir özettir.

Bu olumsuz gelişmeler sürerken .1994'de Fas'ın Marakeş kentinde imzalanan GATT Anlaşması ile dünyada ortak bir serbest ticaret rejimi, ortak hukuk sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bizim açımızdan bir diğer önemli gelişme ise Türkiye'nin 1 Ocak 1996'da Avrupa Gümrük Birliği'ne girişi ile yaşanmıştır.. Her iki gelişme incelendiğinde uluslararası düzenlemelerin ve anlaşmaların merkez ülkelerinin lehine yapılmış düzenleme ve anlaşmalar olduğu görülmektedir. .Merkez ülkeleri kendi gelişmişlik düzeylerini devam ettirmek, bilim ve teknolojiye tek el konularını sürdürmek yönünde bir takım kararlar çevre ülkelere dayatmışlardır. Dolayısıyla, aslında karşılaştığımız olay, emperyalizmin özünde aynı, biçimde değişik yeni bir uygulamasıdır.,

Merkez ülkeleri bir yandan bütün dünyada serbest ticaret rejimini yaygınlaştırmaya çalışırken, diğer yandan bu uygulamalara ters, korumacı önlemlere yönelmişler, bloklar oluşturmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iki blok arasında Avrupa ülkelerinin özerk bir bölge yaratmak için oluşturdukları AET, sosyalist sistemin dağılmasından sonra bir blok niteliği kazanmıştır. Benzer biçimde Kuzey Amerika'da NAFTA, Pasifik'te APEC birer blok olarak ortaya çıkmıştır. Bugün birbirlerine zıt gelişmeler olan globalizm de bloklaşma da merkez ülkeleri lehine işleyen süreçlerdir.

Bu noktada Habitat II'yi değerlendirdiğimizde şöyle bir sonuçla karşılaşıyoruz: Habitat-II

yeni dünya- düzeninin insan yerleşmeleri konusunda çevre ülkelerine dayatılmasıdır, bu düzenin meşrulaştırılmasıdır. Bilindiği gibi BM günümüzde merkez ülkelerinin egemenliği altında, onların çıkarlarına hizmet eden bir örgüt konumuna gelmiştir. Dolayısıyla, bu koşullarda, aralarında Türkiye'nin de yer aldığı çevre ülkelerinin lehine herhangi bir gelişme beklememek gerekiyor. Bu anlamda Habitat II.Konferansı ile ilgili olarak ciddi eleştirilerimiz var.

Habitat-II.yeni dünya düzeninin insan yerleşmeleri konusunda çevre ülkelere dayatılmasıdır, bu düzenin meşrulaştırılmasıdır.

• Habitat II .sürecinde Türkiye bir Ulusal Komite oluşturmuş, tur. Bu Komite uzun çalışmalarından sonra bir Rapor hazırlamıştır. Bizim hazırlanan, bu Rapora yönelik olarak da ciddi eleştirimiz var. öncelikle şunu belirtmeliyim. Ulusal Komite'nin hazırladığı Rapor, biraz önce tanımlamaya çalıştığım yeni dünya düzeninin, globalizmin ve neo-liberalizmin kabulüne,, olumlarımasma hizmet etmektedir, Rapordaki genel anlayış/genel perspektif budur. Biz ise bu yaklaşımı kabul etmiyoruz.

Rapora yönelik ikinci temel eleştirimiz, bilindiği gibi Habitat-II sürecinde Türkiye'de Konferansı ilgilendirecek çok önemli gelişmeler yaşandı, yaşanıyor,, on yılı aşan süredir .Doğu ve Güneydoğu bölgele-

rinde savaş koşulları egemen, bu gelişmelere bağlı olarak köy boşaltmaları ve yoğun göçler yaşanıyor, bu sorunlar insan yerleşmeleri ile doğrudan ilgili, dolayısıyla, Ulusal Komite Raporu'nda bu sorunların genişçe yer alması, çözüm önerileri getirmesi gerekiyordu,. Oysa; '160 sayfa bulan Rapor' da, böylesine önemli bir konu yarım paragrafla, ve sorun afete ilgili mevzuat kapsamında ele alınarak geçiştirilmiştir. Bizim Ulusal Komite'nin Raporu'na; itirazımız bu yaklaşımla ilgilidir.

Ulusal Rapor' a bir diğer itirazımız ise 'kafilini sorunu ile ilgilidir. R-app'uh hazırlanmasında çok sayıda kuruluş çağırılmış,; yazılı ve sözlü görüşleri alınmış,, böylece Rapor'un katılımcı bir anlayışla hazırlandığı görüntüsü verilmeye çalışılmış'tır. Ancak, Rapor'un değişik bölümlerinde yer verilen bu görüşlere rağmen,» Rapor bu katilinin ürünü olmamış, Danışma-Kurulu'nun görüşlerini yansıtmıştır.. Dolayısıyla, ortaya daha çok merkez ülkeleri ile onların Türkiye'deki yerel işbirlikçilerinin görüşlerini yansıtan, yeni dünya' düzeni '-ve globalizmi' olumlayan bir rapor çıkmıştır.

TMMOB'nin Habitat II'ye yönelik hazırlıkları arasında/Konferansa sunulacak son derece önemli bir çalışmasından da söz etmek istiyorum. "Bölge İçer Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması" adını taşıyan bu çalışma, 1995 Eylül ayında başlatılmış; ve 1996-Mayıs ayında tamamlanmıştır.

1990 sonrasında hızla artan ve boyutları belirlenemeyen -Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki "Göç" olgusunu, yarattığı etkiyi Diyarbakır kenti öçeğinde-ortaya koymaya çalışan bu araştırma, kentin görüntüsünü ortaya çıkarmayı hedeflemiştir..

Kent merkezini gelir ve nüfus gruplarına göre 14 bölgeye ayırarak yapılan 1100 hanelik anket uygulamasına dayalı olarak hesaplanan 1996 yılı Diyarbakır nüfusu 823.000 kişi olup, 1990'a göre, nüfus artış oranı, %116'dır. Bugün Diyarbakır'daki nüfusun 823.000'in altıda olması söz konusu değilken üzerine çıkma olasılığı çok muhtemeldir.

1990 sonrasında göç edenlerin Diyarbakır kent nüfusu içindeki payı %39,86, nüfusu ise 327.957'dir. Diyarbakır kenti bugün iradesi dışında göç eden çaresiz insanların barınağı halindedir. -Aktif -nüfusun %70,94'ü işsiz olup, çalışanların % 57,94'ü sosyal güvenceden yoksundur. Zorunlu olan, ilköğretim çağındaki nüfusun okullaşma oranı ise %52,89'dur. Kişi başına ortalama yıllık gelir 283 dolar olan Diyarbakır'da, nüfusun %87,82'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır, Bugün kentin kanalizasyon ihtiyacı ancak %5,83'ü karşılanabilmekte, bu durum ise salgın hastalıklar için uygun bir ortam yaratmaktadır. - Nitekim, 1990'dan sonra kentteki salgın hastalıkların oranlarında hızlı artışlar olmuştur.

Sorun, kentin fiziksel koşullarının düzeltilmesi ile sınırlı değildir. Sorun, ekonomik, sos-

yal ve kültürel yönleri ile kapsamlı kentsel yaşam sorunudur. Üretim sürecinin dışında kalan, kent yaşamına eklenemeyen bu insanların alışkın oldukları, yaşamak istedikleri, üretken oldukları "doğal çevrelerine" dönme hakları ivedilikle tanınmalıdır.

Kuşkusuz sorunlar Diyarbakır ile sınırlı değil: Bugün İstanbul, Ankara, İzmir, Adana,, Mersin, Antalya başta olmak üzere birçok kentimizde, özellikle varışlarda benzer sorunlar yaşanıyor.. Tablo son derece vahim.. Devletin bu sorunlara yönelmesi gerekiyor. Ama, ne 7., Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ne de 1996 Bütçesi'nde, bu sorunların çözümüne yönelik bir yaklaşım, kaynak aktarımı göremiyoruz. Dolayısıyla, iyimser olmak için hiç bir veriye sahip değiliz.

Üretim sürecinin dışında kalan, kent yaşamına eklenemeyen bu insanların alışkın oldukları, yaşamak istedikleri, üretken oldukları "doğal çevrelerine" dönme hakları ivedilikle tanınmalıdır.

Tekrar Habitat II Konferansı'na dönecek olursak, böylesi, ne olumsuz bir tablo söz konusuysen, bu Konferansın Türkiye'de yapılması büyük tartışma yaratmıştır. Bu konuda sivil toplum örgütleri farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir, bir kısmı Konferansın Türkiye'de yapılması gerektiğini, yapılması durumunda da boykot edil-

mesi gerektiğini savunmuşlardır. Biz, protesto için ileri sürülen gerekçelerin birçoğuna katılmıyoruz,, gerçekten protesto edilecek çok fazla olguyla karşı karşıyayız. Ancak, TMMOB olarak görüşlerimizi, eleştirilerimizi her platformda dile getirmemizin daha doğru olacağına karar verdik. Çok sayıda örgüt ve uzmanın katılacağı bir konferansı görüşlerimizi dile getireceğimiz bir plâtfon, olarak da değerlendirdik, Bu platformun, sorunların çözümü, açısından dış dinamiklerin harekete geçirilmesine olanak tanıyabileceğini düşündük. Habitat II bir vitrin olarak da değerlendirildi, katılmanın bu vitrinde manken olmaktan öte bir anlam taşıyacağı da söylendi. Ancak, diyelim ki Habitat II Türkiye'de yapılmadı, dünyanın herhangi bir yerinde yapıldı,, O yer içinde' aynı eleştiriler her zaman yapılabilir. Çünkü, konuşmanın başında da söylediğim gibi aslında Habitat II ile yapılmak istenen devletlerin politikalarını ve onların içinde de merkez ülkelerinin politikalarını onaylatmak, meşrulaştırmaktır. Dolayısıyla, Konferans'ın Türkiye dışında yapılması durumunda da NGO'lann (hükümet dışında"-örgütlerin) vitrin olma riski her zaman var. Ama, bu platformları kullanarak doğru görüşleri, eleştirileri dile getirmek de bir yöntem, bunu da denemek gerekiyor. Boykotçu anlayışlara saygıyla yaklaşıyoruz, haksız bir tutum değil,, ama bu platformda da doğru görüşler dile getirilmelidir; en azından biz'böyle yapmaya çalışacağız.